

importance of systematic use of Parallel Corpora in language teaching, learning and translation, and Learner Corpora in Language Acquisition research.

Key words: *corpus linguistics, language teaching, concordance, method of corpus analysis, types of corpora, lexicography, glossary of terms, empirical studies.*

УДК 378.147

Т. П. Спіріна

Київський університет імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Пріоритетним завданням та предметом особливої уваги української держави в період інтегрування у світові економічні процеси є забезпечення високого рівня професіоналізму фахівців, підвищення їх загальної культури, морально-етичних якостей. Потребує уваги система професійної підготовки майбутніх фахівців, яка будується на принципах неперервної професійної освіти: гуманізації, гуманітаризації, демократизації, інтеграції, індивідуалізації. Оскільки моральні якості є однією із складових професійної придатності фахівців, на сучасному етапі з'являються нові тенденції формування професійно-етичних якостей. Розглядаючи моральні цінності й вимоги до формування професійно-етичних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери, автор у запропонованій статті наголошує, що саме моральні норми відображають специфічний характер соціально-педагогічної роботи.

Ключові слова: *мораль, професійна етика, професійно-етичні кодекси, соціально-педагогічна робота, фахівці соціальної сфери, ціннісні орієнтації.*

Постановка проблеми. Проблема виховання відповідальної, талановитої особистості, яка спроможна реалізувати власні життєві цінності, в умовах розбудови сучасного громадянського суспільства в Україні, на нашу думку, є досить актуальною.

Професійна підготовка фахівців потребує певних, морально орієнтованих норм та правил поведінки, зокрема, актуальності набуває питання формування професійно-етичних якостей майбутніх фахівців, які працюють з людьми, що опинилися у складних життєвих обставинах, взаємодіючи з численними соціальними інституціями. Саме від рівня їхньої загальноосвітньої та фахової підготовки, професійної культури, сформованості особистісних моральних якостей та етичних стандартів залежить результативність вирішення проблем клієнтів.

Аналіз актуальних досліджень. Професійно-етична підготовка фахівця набуває важливого значення, про що свідчить аналіз досліджень, присвячених даній проблемі. Теоретичні засади формування морально-етичної компетентності педагога представлено в дослідженнях Г. Васяновича, І. Мачуліної, І. Прокопенко, Л. Хоружої. Такі дослідники, як М. Бахтін, Г. Белякова, Г. Медведєва, С. Савкіна досліджували питання формування професійної етики фахівців соціальної сфери; наукові праці І. Котова та Є. Шиян оваприсвячені проблемі засвоєння системи загальнолюдських цінностей, що становлять основу професійної культури спеціаліста.

Взаємозв'язок етики з людською діяльністю висвітлено в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених (О. Бобир, С. Богдан, Н. Вознюк, Г. Йонас); проблема удосконалення морально-етичних відносин у колективі стала предметом дослідження науковців: І. Беха, С. Сисоевої, О. Федоренко.

Дослідження етичних засад у професійній діяльності фахівців соціальної сфери потребує ґрунтовного вивчення, незважаючи на значну кількість наукових праць щодо різних аспектів професійної підготовки спеціалістів.

Формулювання цілей статті. Це і спонукало нас до обґрунтування особливостей формування професійно-етичних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу. Діяльність фахівців соціальної сфери орієнтована на людину в усіх сферах її життєдіяльності з пріоритетом завдань, пов'язаних із розвитком особистості. Взаємостосунки фахівця з клієнтом та його найближчим оточенням мають будуватися на таких етичних нормах, як справедливість та довіра, розуміння й любов, співчуття і милосердя. Спеціаліст, передусім, повинен добре знати психологічні й вікові особливості особистості, розбиратися в складній системі взаємовідносин, кожного разу знаходячи морально-етично допустиму міру втручання.

На нашу думку, моральне життя суспільства являє собою складне багатогранне явище, яке демонструє різноманітні потреби та інтереси соціальних груп населення, виступаючи важливим регулятором взаємовідносин між людьми та фактором їх духовного розвитку. Саме тому, в суспільстві має місце наявність особливої професійної моралі, яка відображує специфіку того чи іншого виду соціальної діяльності людей. Слід сказати, що професійна мораль, як результат історично-професійного розподілу праці, формується, передусім, у таких видах діяльності, об'єктом яких виступає людина. Це пояснюється тим, що робота з людьми має свої неповторні ситуації, труднощі, протиріччя, котрі потребують вирішення в процесі спілкування. Крім того, характер та специфіка відносин між людьми у кожній професії висувають специфічні моральні вимоги та оцінки, які є важливим регулятором цих видів діяльності, забезпечуючи реалізацію завдань, що стоять перед ними. Виходячи з цього, професійна мораль, з одного боку, виступає як складова частина загальної моралі, з іншого - як специфічне доповнення до нормативної бази, що регулює конкретний вид професійної діяльності.

До представників професій, об'єктом яких виступають люди, суспільство сьогодні висуває підвищені моральні вимоги. Та все ж таки, за змістом і характером професійна діяльність відрізняється, саме тому її об'єднують дві групи: професії, де багато професійних приписів і вимог, що мають обов'язковий характер, але не є власне, моральними та професії, у яких склалися традиції, сформувались елементи морально-психологічного характеру, а моральні засади є внутрішнім компонентом успішного здійснення професійної діяльності [3].

Морально-професійні норми, професійно-етичні кодекси, як і мораль суспільства, історично й соціально пов'язані з конкретною епохою, оскільки вони є невід'ємною складовою загальнолюдської моралі та певної етичної системи [1].

На засадах етики ґрунтуються соціально-суспільні відносини та поведінка фахівця в професійній діяльності, що вимагає цілеспрямованого, системного й систематичного формування професійно-етичних якостей, без яких неможливий справжній професіоналізм. Наразі з'являються нові тенденції формування професійної етики фахівців соціальної сфери, оскільки моральні якості фахівця є одним із провідних компонентів його професійної придатності, а розвиток та інтегрування світових економічних процесів зумовлює необхідність висококваліфікованих спеціалістів, здатних дотримуватися морально-етичних вимог, що є загальноприйнятими у світі.

Підвищення духовної культури, формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців стали суттєвою проблемою сучасної освіти. Питання впровадження цінностей у навчально-виховний процес вищої школи має велику соціальну значимість. Від його успішного вирішення багато в чому залежать перспективи гуманізації освіти, сенс якої в тому й полягає, щоб забезпечити свідомий вибір особистістю духовних цінностей і розвинути на їх основі стійку, несуперечливу індивідуальну систему ціннісних орієнтацій. Саме вища освіта сприяє формуванню нової суспільної свідомості, впливаючи, таким чином, на всі сфери життя [2].

Особливістю підготовки фахівців соціальної сфери є формування особистісних морально-етичних якостей, що відповідають фаховим вимогам, а також умінню спілкуватися, захищати інтереси клієнтів, вести переговори, співпрацювати з представниками суміжних професій тощо.

Від того, яких моральних імперативів буде дотримуватися фахівець, від рівня його морально-етичної культури залежить якість професійної діяльності, не дивлячись на девальвацію моральних цінностей у суспільстві. Саме такі фахівці покликані комплексно вирішувати соціальні проблеми в різних галузях і сферах життя, а також навчити особистість використовувати власний потенціал, самостійно розв'язувати життєві проблеми.

Організація цілеспрямованої, систематичної роботи щодо формування професійно-етичних якостей впливатиме не лише на свідомість фахівців, а й сприятиме переведенню моральних знань в особистісні переконання, підвищить розуміння суспільної значущості праці, створить необхідну моральну атмосферу при виконанні професійних обов'язків.

Етична оцінка певної професії суспільством зумовлюється її цінністю щодо суспільного розвитку, а також моральним впливом на оточуючих. Моральні норми конкретної трудової діяльності формуються відповідно до специфіки певної професії та моральних норм суспільства.

Норми етики соціально-педагогічної роботи піддаються змінам під дією зовнішніх і внутрішніх, по відношенню до професії, факторів. Вони безпосередньо впливають на поведінку фахівців, змушуючи їх діяти певним чином.

Отже, фахівці потребують не лише моральних орієнтирів, які визначають загальний, основний напрям їхньої професійної діяльності, а й окремих правил, які відображають сутність професії та забезпечують взаємостосунки між людьми, що складаються в процесі спільної взаємодії, без дотримання яких неможливо реалізувати відповідні моральні норми та етичні принципи. Саме тому в етичних нормах фахівців соціальної сфери відображено основні вимоги і критерії поведінки, які впливають зі специфічних умов та змісту їхньої діяльності.

Аналіз особливостей становлення та розвитку соціально-педагогічної роботи дозволяє розглядати *професійну етику фахівців* як сукупність моральних норм та способів поведінки, що відображають специфіку фахової діяльності, ставлять певні вимоги до формування моральних якостей працівників, регламентують і регулюють виконання ними професійних обов'язків. Моральні норми є основою етичного кодексу фахівців соціальної сфери.

Саме в етичних нормах соціально-педагогічної роботи відображаються основні вимоги та критерії поведінки й дій спеціалістів, які диктуються специфічними умовами та змістом їхньої діяльності.

Отже, моральність, що розглядає поведінку та діяльність із точки зору їх моральної цінності, є основою етичної свідомості фахівців соціальної сфери, у формуванні якої значну роль відіграє професійна моральна свідомість.

Моральна свідомість фахівців соціальної сфери включає три компоненти: моральні знання, моральні переконання, моральну потребу [2].

Останнім часом, у зв'язку із соціальними зрушеннями в нашому суспільстві, етичні проблеми набули особливого загострення. У суспільстві, яке переживає кризу ціннісних засад, найчастіше не спрацьовують нормативні моделі поведінки. Саме тому в реальних умовах фахівець бере на озброєння лише свій практичний досвід вирішення етичних проблем у конкретних ситуаціях, а також, можливо, досвід своїх колег.

Існує два пласти прояву моральних регуляторів у професійних стосунках – на рівні зовнішньої етичної культури поведінки, що проявляється, наприклад, у людській ввічливості, тактовності, і на рівні глибокого внутрішнього розуміння моральних категорій та уявлень, які переходять у переконання: уявлення про добро та зло, професійний обов'язок тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових. Таким чином, формування ціннісних засад соціально-педагогічної роботи, особистісних та професійно-етичних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери у процесі їхньої професійної підготовки, має бути спрямоване на озброєння

базовими професійно-етичними якостями (порядність, корпоративність, принциповість, відповідальність, чесність, толерантність тощо). Ступінь прояву свідчить про рівень їх сформованості, що виявляється в спрямованості на оволодіння етичними знаннями, уміннями й навичками, моральному ставленні до виконання професійних обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посіб. / Г. П. Васянович. – Львів : Сполом, 2010. – 420 с.
2. Спіріна Т. П. Етика соціально-педагогічної діяльності : навч.-метод. посіб. / Т. П. Спіріна. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2013. - 247 с.
3. Чулкова Л. О. Професійне спілкування вчителя як об'єкт структурно-компонентного аналізу / Л. О. Чушкова // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя : зб. наук. пр. / за заг. ред. Є. І. Коваленко. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2002. – С. 69–73.

РЕЗЮМЕ

Спіріна Т. П. Формирование профессионально-нравственных качеств будущих специалистов социальной сферы.

Приоритетным заданием и предметом особенного внимания украинского государства в период интеграции в мировые экономические процессы является обеспечением высокого уровня профессионализма специалистов, повышения их общей культуры, морально-этических качеств. Требуется внимания система профессиональной подготовки будущих специалистов, которая строится на принципах непрерывного профессионального образования: гуманизации, гуманитаризации, демократизации, непрерывности, интеграции, индивидуализации. Поскольку моральные качества специалиста являются одним из ведущих компонентов его профессиональной пригодности, на современном этапе появляются новые тенденции формирования профессионально-этических качеств

Рассматривая нравственные ценности и требования к формированию профессионально-этических качеств будущих специалистов социальной сферы, автор в предлагаемой статье делает акцент на том, что именно моральные нормы отражают специфический характер социально-педагогической работы.

Ключевые слова: мораль, профессиональная этика, профессионально-этические кодексы, социально-педагогическая работа, специалисты социальной сферы, ценностные ориентации.

SUMMARY

Spirina T. Formation of professional and ethical qualities of future specialists of social sphere.

In the period of market relations and integration into the world economic processes acute need to ensure a high level of professionalism, improve their general culture, moral and ethical qualities is a priority and special attention of Ukrainian state. System of future professionals training is based on the principles of continuous professional education, humanization, democratization, continuity, integration and individualization. Caliber professional is a leading component of his professional life at the present stage, new trends in the development of professional and ethical qualities.

The central object of social and educational work is the person, his needs, personality orientation in all manifestations of diversity, the future expert of social sphere should deeply understand regulators of the personality moral life, be able and ready to help, to do it qualified, friendly, patiently .

Despite preferences, dislikes in relation to the other, the future expert of social sphere should objectively perceive the client and his attitude should be based on tolerance, tolerance, benevolence, and respect for his dignity.

There are two layers of manifestation of moral regulators in professional relationships – at the level of external ethical standards of behavior, which is manifested, for example, in the human courtesy, tact and a deep inner understanding of moral categories and concepts that go into belief: ideas about good and evil, professional duty, and the like.

In the proposed article the author examines the moral values and the requirements for the formation of professional and ethical qualities of future specialists of social sphere, proving their relationship and interdependence, as moral standards reflect the specific nature of social and educational work.

The article notes that there are personal moral qualities that are valuable to social and educational work, namely: commitment, responsibility, justice, willpower, integrity, tact, tolerance, moderation, love for people, self-criticism. However, sociability, empathy, tolerance, care and observation and professional features are signs of professionalism. The degree of their manifestation indicates the level of their formation, which is manifested in a focus on the acquisition of ethical knowledge, skills, moral attitude to the professional duties.

Key words: *professional ethics, social and educational activities, moral and professional standards, professional codes of ethics, social experts.*